

Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України

Соціальна згуртованість і почуття співпричетності

Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України (USE) являє собою складний аналітичний інструмент, покликаний покращити розуміння соціальної динаміки в п'яти східних областях: Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській і Харківській. Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України (USE) допомагає визначити стратегічні точки входу для рішень і програм, які сприяють зміцненню соціальної згуртованості.

Індекс USE базується на методології Індексу соціальної згуртованості і примирення (SCORE), розробленій на Кіпрі Центром сталого миру й демократичного розвитку (SeeD) та ПРООН. З того часу Індекс SCORE був запроваджений в кількох країнах Європи і світу для сприяння міжнародним і національним зацікавленим сторонам у розробленні рішень, заснованих на фактичних даних, які можуть зміцнити зусилля в області соціальної єдності і примирення.

Індекс соціальної згуртованості і примирення спільно імплементується трьома агентствами ООН в Україні – Програмою розвитку ООН, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) і Міжнародною організацією з міграції (МОМ). Перша хвиля USE була проведена в 2017 році агентствами ООН за підтримки Європейського Союзу.

Імплементация Індексу USE почалася з серії консультацій з владою і представниками громадянського суспільства в Києві та в кожній з п'яти областей для розроблення концептуальної моделі того, що являє собою соціальна єдність на сході України (рис. 1). Перша хвиля USE, яка була завершена в жовтні 2017 року, відображає погляди приблизно 10000 осіб, що проживають в п'яти областях на сході України. Вона охопила дослідження 5300 респондентів; опитування 3331 учня шкіл у Донецькій і Луганській областях; 72 глибинних інтерв'ю з експертами; а також індивідуальне опитування 1500 осіб, які проживають на непідконтрольних уряду територіях, та перетинають лінію розмежування на п'яти контрольно-пропускних пунктах у Донецькій і Луганській областях. Результати, представлені в цьому короткому огляді, показані на обласному рівні для Дніпропетровської, Харківської та Запорізької областей, і на рівні кластерів районів у Донецькій і Луганській областях, що дозволяє здійснити детальніший аналіз. З результатами першої хвилі USE можна ознайомитися на сайті use.scoreforpeace.org

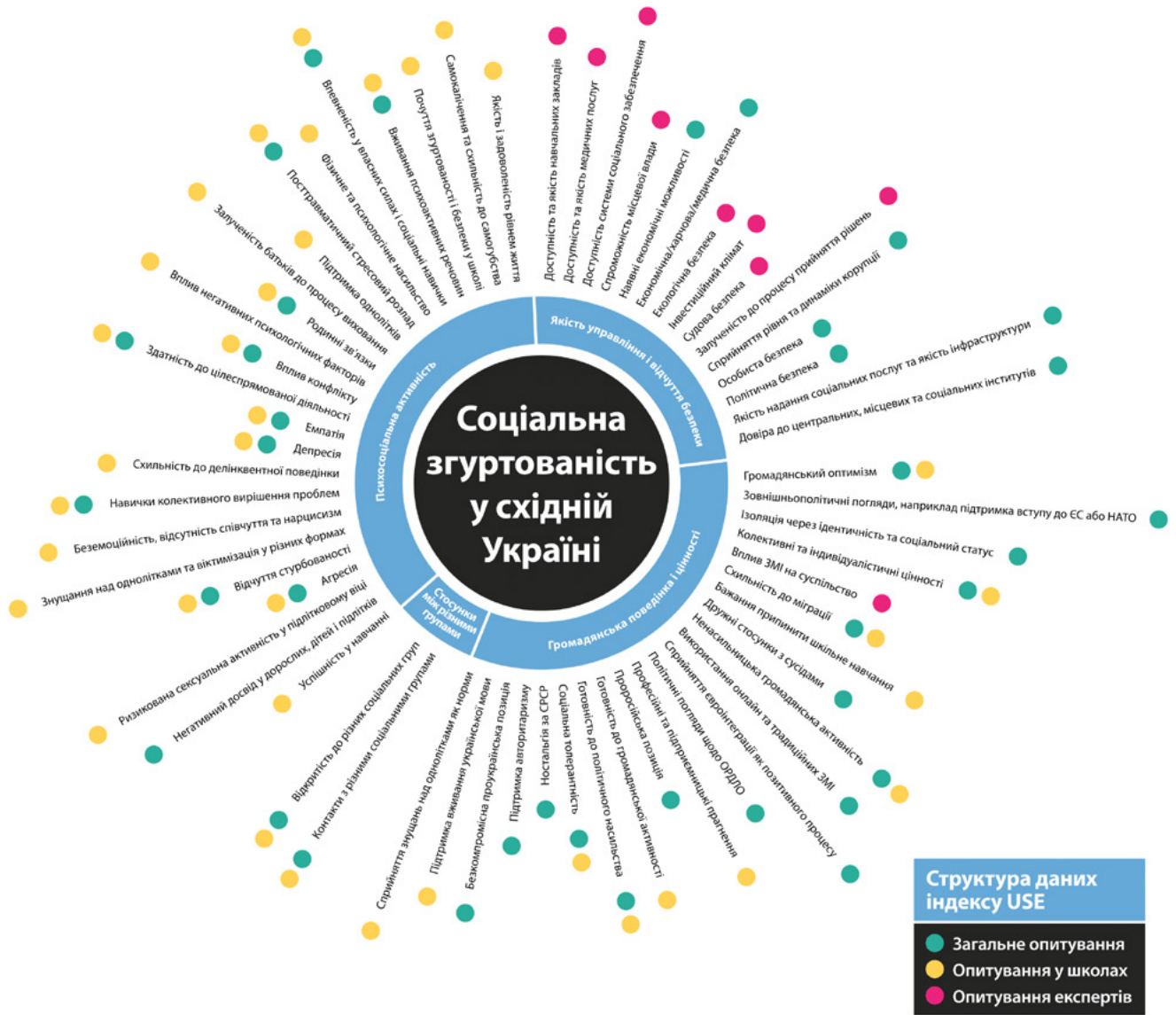

Рисунок 1: Концептуальна модель соціальної згуртованості в східній Україні

Результат 3 USE: Соціальна згуртованість і почуття співпричетності

У цьому короткому огляді показані основні висновки, отримані в Результаті 3: соціальна згуртованість і почуття співпричетності (рис. 2).

У східній частині України середній показник становить 6,6 (0 вказує на те, що у людей немає почуття згуртованості і співпричетності взагалі, а 10 вказує на те, що люди відчувають себе пов'язаними один з одним і мають повне відчуття приналежності до своєї громади). У той час як північна частина Луганської області демонструє вищий рівень згуртованості і приналежності, ніж інші райони східної України, для п'яти областей немає суттєвої різниці в показниках (відхилення показника менше ніж на 0,5 від середнього в регіоні не становить значної статистичної різниці). Незважаючи на те, що демографічний аналіз даних не показує значних відмінностей у показниках за ознакою статі, доходу, освіти або зайнятості, він вказує, що респонденти у віці (60 років і старше) й жителі сільських поселень мають більш сильне почуття соціальної згуртованості і співпричетності.

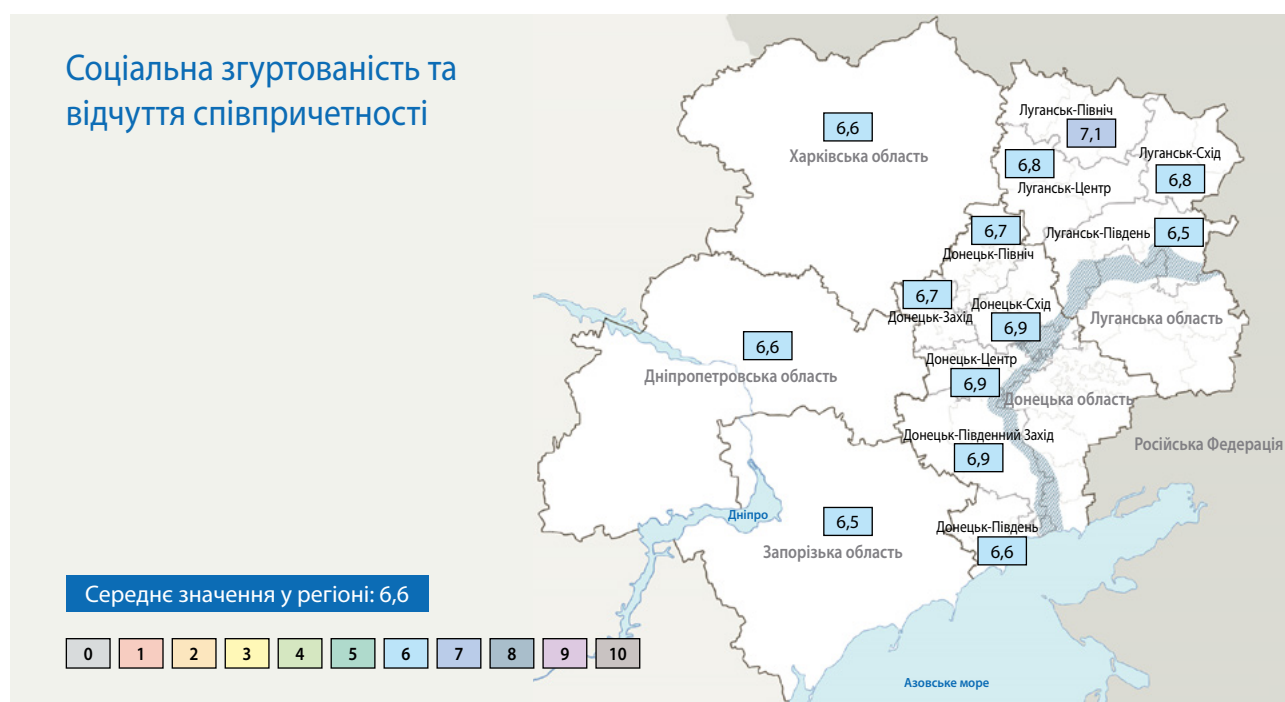

Рисунок 2: Шкала соціальної згуртованості і співпричетності

Розуміння соціальної згуртованості і співпричетності

Цей результат складається з трьох компонентів: дружні стосунки з сусідами, соціальна ізоляція і відкритість до різних груп суспільства.¹

¹ Показник дружніх стосунків з сусідами демонструє, наскільки респондент відчуває підтримку сусідів і може на них покладатися. Показник соціальної ізоляції пов'язаний з виключенням чи ізоляцією респондента через ідентичність і/або положення в суспільстві (наприклад, стать, релігію, сексуальну орієнтацію, рівень доходу і освіти). Показник відкритості стосується готовності респондента брати участь в діалозі й ставлення до різних груп суспільства, і оцінюється низкою питань, що охоплюють позитивні почуття стосовно інших груп, негативних стереотипів, сприйняття інших груп як потенційних соціальних загроз, готовність до діалогу з представниками інших груп і сприйняття покращення/погіршення відносин з іншими групами.

Демографічна розбивка даних показує, що найвищі рівні **дружніх стосунків з сусідами** спостерігаються серед літніх людей (тобто 60 років і старше) і тієї частини населення, яка зазнає найбільших фінансових труднощів (тобто ті, у кого не вистачає грошей навіть на продукти харчування). Географічно, найвищі показники зустрічаються в північній і східній частинах Луганської області, а також у східній частині Донецької області (рис. 3), які в основному є сільськими районами.

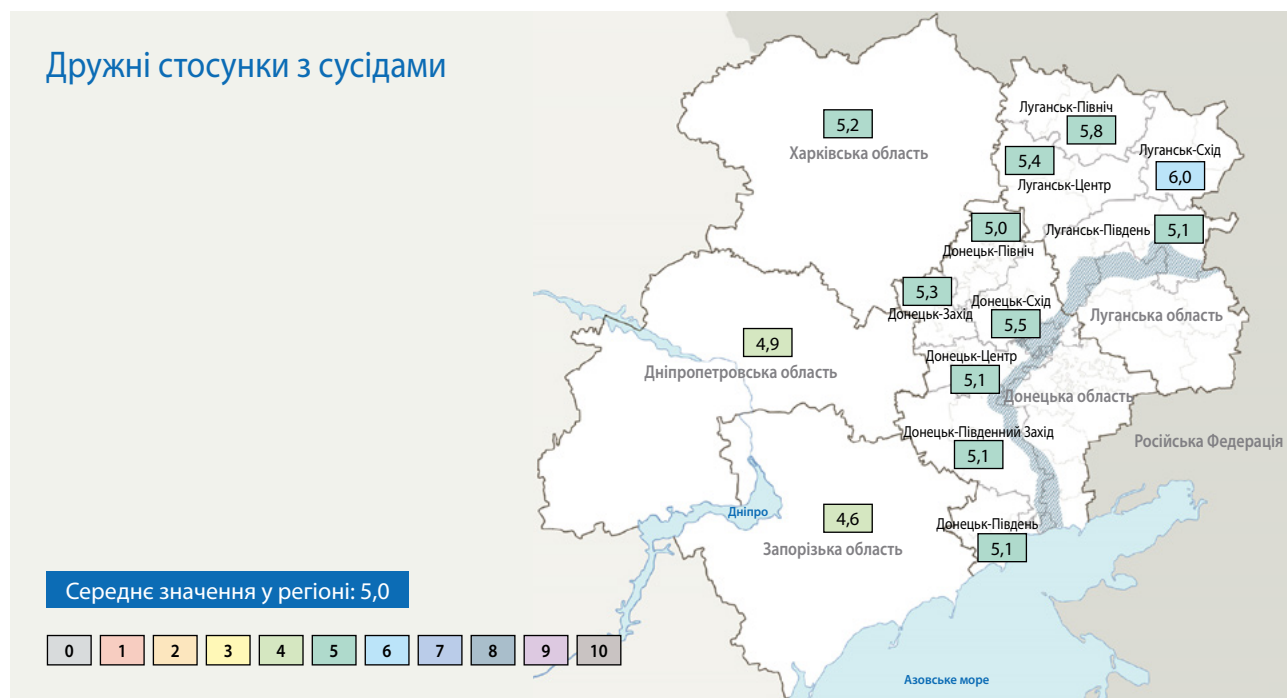

Рисунок 3: Шкала підтримки сусідства

Рівні **соціальної ізоляції**, де показник 0 вказує на те, що люди взагалі не відчувають себе соціально ізольованими, а показник 10 вказує на те, що кожна людина відчуває певний тип соціальної відчуженості, є в цілому низькими (див. рис. 4). Разом з тим важливо відзначити, що Індекс USE не вивчає спеціально думки меншин або вразливих груп.

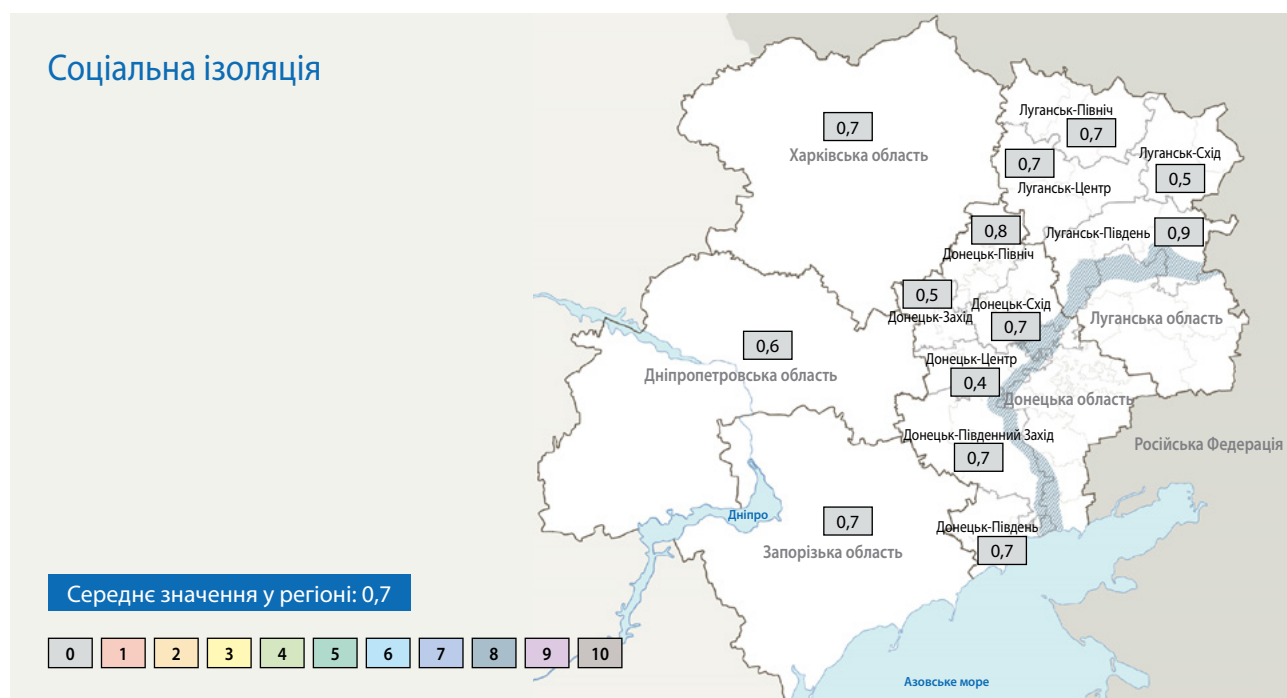

Рисунок 4: Шкала соціальної ізоляції

Однак якщо цей показник надалі розглянути за його складовими, стає помітною різниця між рівнями соціальної ізоляції через ідентичність особи (рис. 5), яка оцінюється в 0,1 та ізоляції через соціальний статус (рис. 6), яка оцінюється в 1,5. Таким чином, три основні причини, за якими деякі жителі п'яти східних областей можуть відчувати соціальну ізоляцію, носять структурний характер (тобто рівень доходу, рівень освіти і статус зайнятості), а не засновані на ідентичності (наприклад, гендерна та сексуальна орієнтація – найменш згадувані причини ізоляції). Попри те, що загальний показник соціальної ізоляції відображає дані, зібрані під час першої хвили дослідження Індексу USE, слід відзначити, що меншини та вразливі групи населення не були окремо опитані. Таким чином, слід враховувати, що загальний показник ізоляції може неточно віддзеркалювати погляди меншин і вразливих верств.

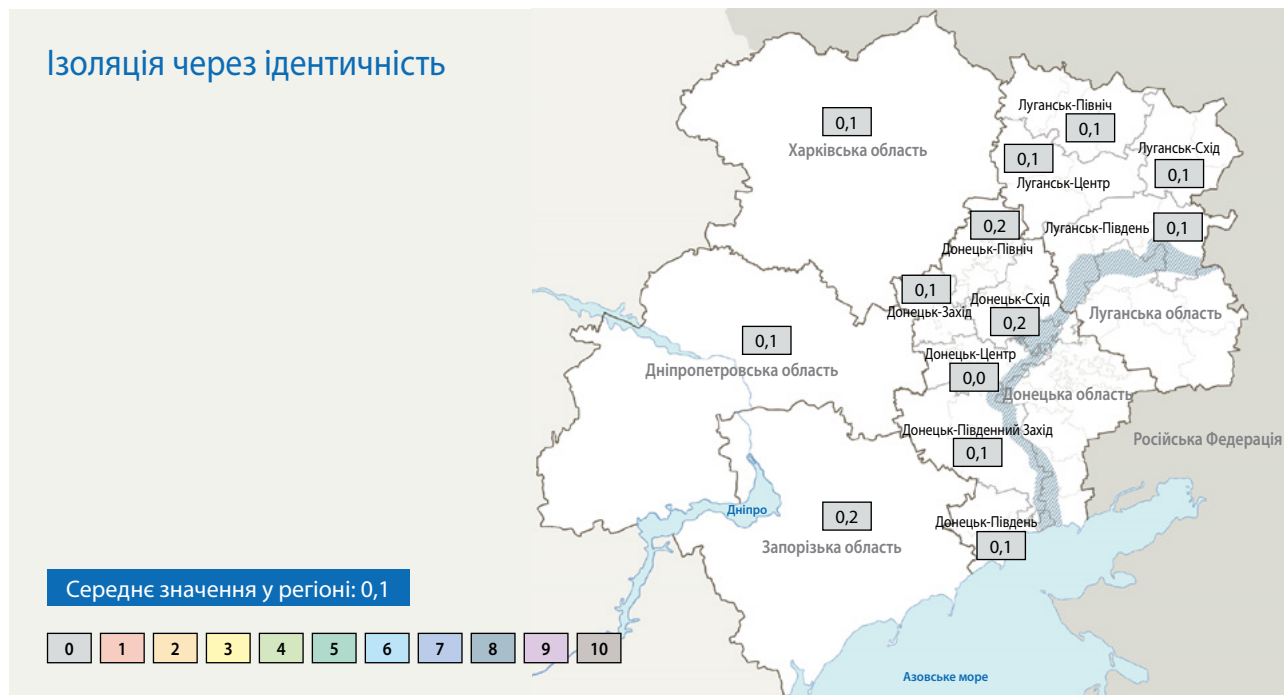

Рисунок 5: Шкала соціальної ізоляції через ідентичність

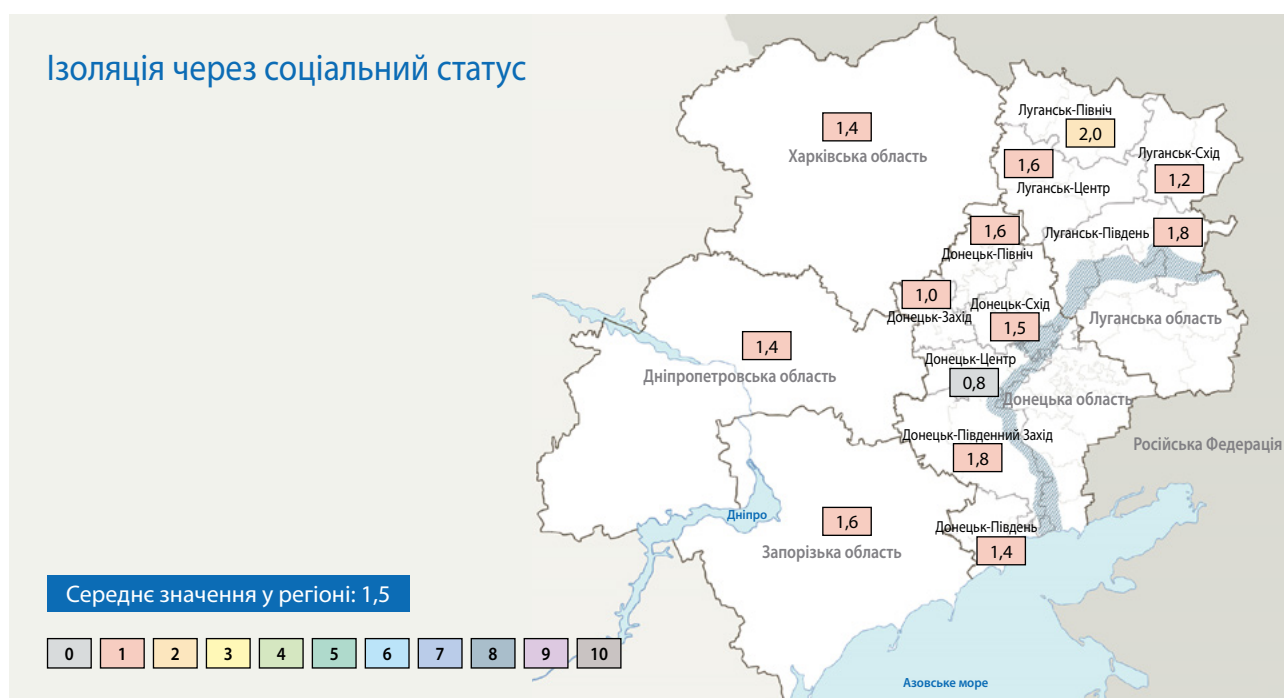

Рисунок 6: Шкала ізоляції через соціальний статус

Середній показник відкритості до різних груп суспільства (наприклад, щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО), людей, які проживають на непідконтрольних уряду територіях, ветеранів антитерористичної операції (АТО) і т.д.) становить 6,1 (рис. 7), де показник 0 вказує на те, що люди взагалі не відкриті до інших/різних груп, а показник 10 вказує, що кожна людина повністю відкрита й приймає інші/різні групи.

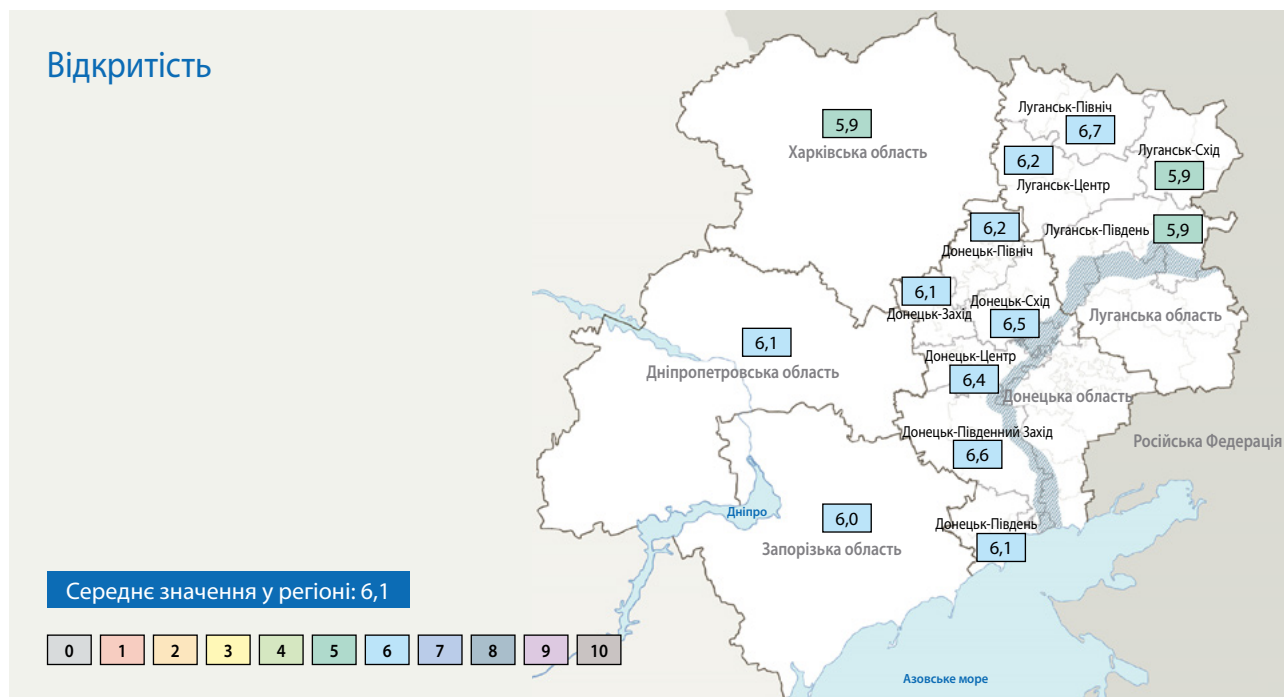

Рисунок 7: Шкала відкритості

Найвищі рівні відкритості зафіксовані відносно жителів східної України, які мешкають на підконтрольних уряду територіях, і щодо ВПО (обидві групи мають показник 6,7); а також щодо мешканців західної України (показник 6,6). З іншого боку, найнижчі рівні відкритості стосуються українських націоналістів (показник 4,8) і осіб, які підтримують сепаратизм (показник 5,3). Ці показники вказують, що люди, які живуть на сході України, не розрізняють українських громадян із різних куточків країни, але, мабуть, менш відкриті до груп, що вирізняються політичними уподобаннями.

Що впливає на соціальну згуртованість і почуття співпричетності?

Прогнозний аналіз показує, що найбільш значущими факторами, що позитивно впливають на загальне почуття згуртованості і співпричетності громадян, є: i) високий рівень соціальної толерантності; ii) низька схильність до міграції; і iii) високий рівень особистої безпеки.² Середнє значення **соціальної толерантності**, показника з найсильнішим впливом на соціальну згуртованість і приналежність, становить 5,5 (рис. 8), де значення 0 вказує на високу нетерпимість до меншин і вразливих груп, а значення 10 вказує на повне визнання меншин і вразливих груп усіма членами суспільства.

² Соціальна толерантність стосується рівня толерантності до національних меншин чи маргінальних груп, таких як мусульмани, євреї, Рома, наркозалежні і т. д. з точки зору особистої взаємодії і прийняття їх у суспільстві. Показник схильність до міграції вимірює наміри переїхати до іншого регіону в пошуках кращих можливостей. Особиста безпека стосується того, наскільки людина відчуває себе в безпеці від насильства в повсякденному житті.

Соціальна толерантність

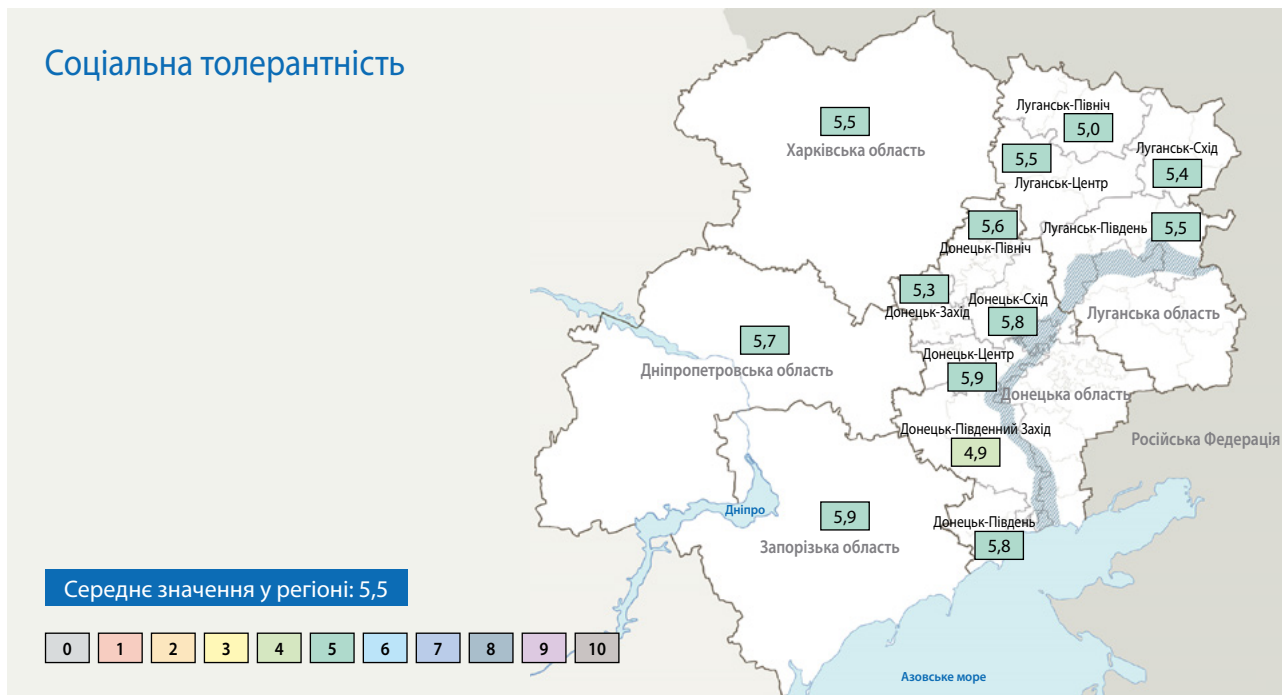

Рисунок 8: Шкала соціальної толерантності

Глибший аналіз рівня соціальної толерантності (рис. 9) показує, що люди, які живуть у сільських поселеннях, і люди у віці 60 років і старше мають нижчий рівень соціальної толерантності. Іншими словами, вони менш схильні проявляти толерантність до меншин і вразливих груп, ніж молодь і містяни (рис. 9). Аналіз даних також свідчить, що є чотири фактори з найзначнішим позитивним впливом на рівень соціальної толерантності:

- Економічна, продовольча і медична безпека: чим більше захищеними люди відчують себе у плані задоволення власних основних потреб, тим більше ймовірно, що вони будуть терпимі до інших, можливо, тому, що їм не доводиться конкурувати за обмежені ресурси;
- Контакти з людьми, які підтримують тісні зв'язки з Росією: люди, які мають значні контакти з тими, хто підтримує економічні, культурні або сімейні зв'язки з Росією, більш схильні до толерантності до інших, можливо, тому, що вони стикаються з різними точками зору ;
- Негативний досвід: особи, які були свідками несприятливого або травматичного життєвого досвіду, такого як насильницька смерть, з більшою ймовірністю ставитимуться до інших із більшою емпатією та толерантністю;
- Соціальні навички: ті, хто володіє навичками, що сприяють соціальній взаємодії і спілкуванню з іншими людьми, з більшою ймовірністю ставитимуться терпимо до різних груп, можливо тому, що вони більш схильні до діалогу і до формування відносин з ними;

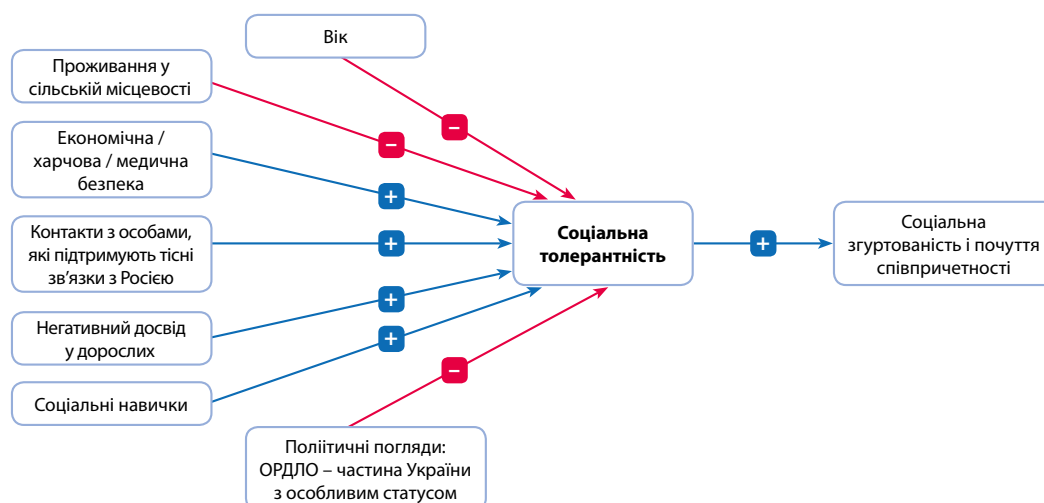

Рисунок 9: Фактори, що впливають на соціальну толерантність.

Червоні стрілки вказують на негативний зв'язок, а сині стрілки – на позитивний зв'язок

Висновок

Об'єднавши діагностичні дані (теплові карти) з прогностичними (рис. 9), видно, що соціальну згуртованість можна посилити, збільшуючи соціальну єдність і почуття співпричетності. У цьому випадку основним фактором, що впливає на цей конкретний результат, була виявлена соціальна толерантність. Аналіз виявив конкретні точки впливу, які можуть допомогти підвищити соціальну толерантність, що, разом з географічним і демографічним аналізом, вказує на те, які дії, ймовірно, буде мати більший і найефективніший вплив з точки зору використання ресурсів. З цього аналізу випливає, що для поліпшення соціальної толерантності і сприяння тим самим зміцненню соціальної згуртованості, програми та заходи повинні враховувати такі чинники:

- i) географічні – звернути увагу на південно-західну частину Донецької області і північ Луганської області;
- ii) демографічні – в залежності від типу втручання, діяльність повинна орієнтуватися на більш молоде населення з метою подальшого підвищення рівня соціальної толерантності, та/або на сегмент суспільства, який демонструє більш низькі рівні соціальної толерантності (наприклад, сільських мешканців або літніх людей); а також
- iii) діяльність повинна бути спрямована на усунення чотирьох чинників (точок входу), які мають найбільший вплив на соціальну толерантність (див. вище), наприклад:
 - a. створювати можливості, які заохочують до спілкування між різними групами;
 - b. розвивати соціальні навички через навчання життєвим навичкам дітей та молоді;
 - c. підтримувати розвиток бізнесу, в тому числі через схему надання грантів, і віддавати перевагу підтримці ініціатив, що спільно реалізуються різними групами, наприклад, ВПО і приймаючими громадами; а також
 - d. підтримувати ініціативи, які сприяють тіснішим зв'язкам та обміну між громадами в п'яти областях східної України та іншими регіонами (наприклад, візити обміну досвідом, молодіжні/навчальні заходи, спортивні та культурні обміни).